ВІДГУК
офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора
Колбіної Тетяни Василівни на дисертаційну роботу
ІЛЬЄНКО Олени Львівни
«Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки у технічному університеті», що подана на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковою тематикою

Соціально-економічні перетворення в Україні, її інтеграція в світову економіку, зростаюча динаміка суспільного життя і швидкий розвиток конкурентного професійного середовища актуалізують проблему підготовки конкурентоспроможних фахівців у системі вищої освіти. Ринок праці потребує фахівців-професіоналів, які налаштовані на досягнення цілей суспільства та підприємства і реалізацію своїх прагматичних очікувань, здатні швидко адаптуватися до постійних змін в умовах професійної діяльності.

Успішність соціально-економічних перетворень в Україні залежить від кваліфікації і мобільності тих, хто їх здійснює. Особливо це стосується фахівців з муніципальної економіки, діяльність яких суттєво впливає на життя і добробут людей. Але на даний час існують суперечності між вимогами, що висуває сучасний ринок праці до фахівця даного профілю в аспекті його конкурентоспроможності, і реальним станом професійної підготовки у ЗВО.

Тож соціально-педагогічна значущість проблеми та її недостатня теоретико-методологічна й методична розробленість, необхідність підвищення якості професійної підготовки майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки в технічному закладі вищої освіти через посилення її практичної спрямованості зумовлюють безумовну актуальність дисертаційної роботи О.Л. Ільєнко.

Актуальність теми дослідження підтверджується також і тим, що дисертаційна робота виконана згідно з темою наукового дослідження кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці вчителів» (номер державної реєстрації 0111U008876) та науково-дослідною роботою Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова «Професійна підготовка майбутнього

конкурентоспроможного фахівця економічної галузі в технічному університеті» (номер державної реєстрації 0119U002455).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

Згідно з метою дисертаційної роботи, що полягає в теоретично-методологічму обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці науково-методичної системи формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки в технічному закладі вищої освіти, виконано такі завдання:

встановлено ступінь розробленості проблеми професійної підготовки конкурентоспроможного фахівця у філософському, соціальному, психологічному й педагогічному аспектах у вітчизняному та зарубіжному науковому досвіді;

визначено теоретико-методологічні основи дослідження конкурентоспроможності майбутнього фахівця муніципальної економіки;

виявлено особливості його професійної підготовки в національних і зарубіжних технічних закладах вищої освіти;

визначено сутність і структурні компоненти конкурентоспроможності фахівця муніципальної економіки та розроблено модель особистості майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки;

теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено науково-методичну систему формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки в технічному закладі вищої освіти;

уточнено критерії, показники та рівні сформованості конкурентоспроможності майбутнього фахівця муніципальної економіки;

розроблено організаційно-методичне забезпечення процесу формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця муніципальної економіки.

Нові результати дисертаційного дослідження

Дисертаційна робота О.Л. Ільєнко є комплексним теоретико-експериментальним дослідженням, наукову новизну його результатів підтверджено основними положеннями.

Зокрема, *вперше* обґрунтовано й експериментально перевірено:

теоретично обґрунтовано науково-методичну систему формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки, що передбачає сформованість компонентів: потребово-мотиваційного (мотивація щодо професійної реалізації, спрямованість на досягнення, успіх та розвиток кар’єри, адекватний рівень прагнень), когнітивно-операційного (професійно значущі, соціально значущі та особистісні якості; професійна компетентність,

професійна мобільність та активність у професійному самовиявленні), рефлексивно-оцінного (рефлексія якості процесу й результату професійної діяльності з позицій вимог ринку; самооцінювання, самоконтроль, самоаналіз власного професійного потенціалу, управління саморозвитком і професійним зростанням, усвідомлення й оцінювання рівня своєї конкурентоспроможності, а також причин, що гальмують її розвиток); схарактеризовано етапи формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки в технічному закладі вищої освіти: пропедевтичний, діагностичний, змістово-діяльнісний, результативний;

розроблено модель особистості конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки, ядром якої є професійна компетентність, спрямованість, мобільність, майстерність, що набуваються завдяки сформованості професійно та соціально значущих особистісних якостей;

визначено специфічні принципи формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки: прагматичність навчання; інтегрованість; гармонійне поєднання (стимулювання) когнітивної, афективної та психомоторної сфер особистості; комплементарність впливу навчального й соціально-професійного середовища на розвиток особистості; кооперація й динамізм навчання;

уточнено:

сутність конкурентоспроможності майбутнього фахівця муніципальної економіки як інтегральної комплексної системної характеристики особистості майбутнього фахівця як єдності професійно та соціально значущих особистісних якостей, що становить сформованість його професійної спрямованості, компетентності, мобільності, майстерності, підвищує рейтинг і професійну затребуваність (щодо вимог працедавців серед інших учасників конкуренції) на ринку праці та в цілому позначається на професійному статусі;

- критерії сформованості майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки, яка містить такі критерії: мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, особистісний, рефлексивно-оцінний, а також на рівні (високий, середній та низький);

- організаційні форми здійснення впливу на майбутнього фахівця муніципальної економіки з метою формування його конкурентоспроможності: традиційні, спеціальні академічні, спеціальні соціально-професійні;

подальшого розвитку набули технології, які забезпечують формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки:

цільового проєктування професійної реалізації; активізації мотиваційного потенціалу особистості; модульної (додавання спеціальних тем, модулів до навчальних дисциплін) та доповнювальної (діяльність поза межами навчальних занять) моделі введення в освітній процес інформації про конкурентоспроможність сучасного фахівця економічного профілю.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій; повнота їх викладу в опублікованих працях

Детальне ознайомлення з дисертаційною роботою О.Л. Ільєнко дає підстави констатувати, що основні наукові положення дисертації викладено переконливо та логічно, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах власних досліджень здобувача.

Науково-понятійний апарат дисертації визначено відповідно до обраної теми, чітко окреслено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження. Всебічному розв'язанню завдань наукового пошуку сприяла система теоретичних і практичних методів дослідження, широка джерельна база.

Високий рівень обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечено глибоким аналізом праць вітчизняних та закордонних науковців з досліджуваної проблеми; матеріалів науково-практичних конференцій, присвячених проблемам підготовки фахівців у ЗВО.

Основні наукові результати дослідження достатньо повно викладено в 46 друкованих працях (серед яких 39 – одноосібні), у тому числі: 1 монографія (одноосібно), 2 навчальні посібники (1 – із грифом МОНУ), 21 стаття у наукових фахових виданнях України, 4 статті – у зарубіжних наукових виданнях, 18 – у збірниках матеріалів наукових конференцій та інших наукових виданнях.

Аналіз дисертаційної роботи О.Л. Ільєнко та її публікацій дають підстави висновити, що автореферат і опубліковані праці повно відображають зміст і наукові положення дисертації, рівень апробації отриманих результатів. Зміст автореферату відтворює основні результати дисертаційної роботи.

Значущість отриманих результатів дослідження для науки і практики

Наукова значущість дисертаційної роботи О.Л. Ільєнко полягає в тому, що її наукові положення, висновки і рекомендації поглиблюють і збагачують теоретичні і практичні напрацювання з проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців муніципальної економіки.

Матеріали дисертації, монографії, навчально-методичних посібників, навчально-методичних комплексів можна використовувати в системі професійної підготовки фахівців муніципальної економіки та адаптувати для студентів різних

профілів фахової підготовки. Теоретичні положення та результати експерименту, репрезентовані в дисертації, доцільно використовувати в системі післядипломної освіти, для написання студентами кваліфікаційних робіт, у процесі створення дистанційних курсів, курсів за вільним вибором, проведення професійних тренінгів та семінарів з розвитку лідерського потенціалу, кар'єрного коучингу, консультування, зокрема щодо проєктів академічної мобільності, конкурсної та волонтерської діяльності, виробничих практик, для модифікації організації освітнього процесу закладів вищої освіти та позанавчальної діяльності, курсів підвищення кваліфікації викладачів.

Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова (довідка № 1300 від 28.05.2019), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10-686 від 04.09.2019), Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (довідка № 66-01-301/02 від 21.02.2019), Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (довідка № 131/73 від 25.01.2019), Запорізького національного університету (довідка № 01.01-13/53 від 04.06.2019), Львівського національного університету імені І. Франка (довідка № 4169-Н від 05.11.2019), Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (довідка № 0501-151 від 20.08.2019).

Зміст дисертації, її завершеність і оформлення

Структура роботи зумовлена логікою дослідження, вона складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (820 найменувань, із них – 94 іноземними мовами), 22 додатків на 149 сторінках. Дисертація містить 17 таблиць і 17 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 703 сторінки, із них основного тексту – 420 сторінок.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито ступінь її розробленості; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, сформульовано концепцію та провідну ідею, схарактеризовано методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення дослідження; указано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; наведено відомості про апробацію й упровадження результатів наукової праці, інформацію про структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади проблеми конкурентоспроможності фахівця» – розглянуто конкурентоспроможність

фахівця як наукову проблему, визначено методологічні підходи, взаємозв'язок і взаємодія яких найбільше сприяють вирішенню проблеми формування конкурентоспроможності особистості, а також особливості галузі муніципальної економіки як професійного середовища функціонування майбутнього конкурентоспроможного фахівця.

У другому розділі – «Теоретичні основи професійної підготовки майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки в технічному закладі вищої освіти» – висвітлено основні характеристики підготовки майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки в закордонних і вітчизняних закладах вищої освіти, зокрема технічних, що дало змогу виявити загальні тенденції у світовому просторі вищої освіти та безпосередньо визначити особливості професійної підготовки конкурентоспроможного фахівця, затребуваного на ринку праці, що нині є актуальним завданням для України.

У третьому розділі – «Науково-методична система формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки» – визначено особливості професійної підготовки майбутнього фахівця муніципальної економіки, зокрема формування його конкурентоспроможності; створено та описано модель конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки; визначено структурні компоненти досліджуваного поняття; розроблено науково-методичну систему формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки та схарактеризовано її компоненти.

У четвертому розділі – «Експериментальна перевірка науково-методичної системи формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки» – розкрито загальні питання підготовки, організації та проведення експериментальної роботи; подано діагностичний інструментарій визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості конкурентоспроможності фахівця муніципальної економіки; описано результати впровадження науково-методичної системи формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки в освітній процес закладів вищої освіти, проаналізовано ефективність проведеної експериментальної роботи.

Загальні висновки дисертації свідчать про цілісність і логічну завершеність дослідження, випливають з отриманих результатів, відповідають поставленим завданням. Структура і обсяг роботи відповідають чинним вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук. Зміст автореферату є ідентичним положенням дисертаційної роботи та публікаціям автора.

Схвальним є те, що дисертант окреслює перспективи подальшого дослідження проблеми, які пов'язані з удосконаленням системи формування конкурентоспроможності фахівця.

Дискусійні положення та критичні зауваження до дисертаційної роботи

У цілому позитивно оцінюючи результати представленої дисертаційної роботи Олени Львівни Ільєнко, вважаємо можливим і доцільним висловити деякі зауваження і побажання задля її вдосконалення.

1. У дисертаційній роботі використовуються терміни «конкурентоспроможність» і «конкурентоздатність» фахівця. Чи можна розглядати їх як синоніми?

2. Схвально, що в дисертації на основі аналізу наукової літератури виокремлено й описано специфічні принципи формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки (прагматичність навчання; інтегрованість; гармонійне поєднання (стимулювання) когнітивної, афективної та психомоторної сфер особистості; комплементарність впливу навчального й соціально-професійного середовища на розвиток особистості; кооперація й динамізм навчання), оскільки вони є фундаментальними положеннями для визначення змісту, організаційних форм та методів педагогічного процесу відповідно до його цілей та закономірностей. Разом з цим уважаємо, що авторці дослідження слід було б обґрунтувати виокремлення саме таких педагогічних принципів.

3. Конкурентоспроможність фахівця у сучасних умовах вважається найважливішим показником якості професійної освіти. Тож логічно, що у дисертаційній роботі ретельно проаналізовано й узагальнено досвід підготовки конкурентоспроможних економістів у провідних країнах світу і в університетах України. Корисною була б інформації стосовно того, чи існує специфіка підготовки конкурентоспроможних економістів муніципальної економіки в класичних, економічних і технічних університетах України.

4. Автором визначено сутність конкурентоспроможності майбутнього фахівця муніципальної економіки, яка полягає у сформованості його професійної спрямованості, компетентності, мобільності, майстерності, підвищує рейтинг і професійну затребуваність (щодо вимог працедавців серед інших учасників конкуренції) на ринку праці й у цілому позначається на професійному статусі. Яким чином співвідносяться терміни «професійна компетентність» і «професійна майстерність», що характеризують високий рівень професійної діяльності?

5. У контексті проблематики виконаної дисертації важливим було б узагальнити утруднення студентів експериментальної групи під час формувального етапу педагогічного експерименту, щоб у подальшому оптимізувати зміст, методи, форми професійної підготовки майбутніх конкурентоспроможних фахівців муніципальної економіки і вдосконалити відповідні дидактичні засоби.

6. Уважаємо, що для оптимізації професійної підготовки майбутніх фахівців муніципальної економіки доцільним було б простежити, чи існує кореляція між рівнем сформованості конкурентоздатності під час навчання в університеті та кар'єрним зростанням його випускників.

Однак, висловлені зауваження не є принциповими і ніяким чином не знижують загальної цінності виконаної роботи.

Висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Враховуючи актуальність дослідженої проблеми, наукову новизну положень дисертації, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їх теоретичну і практичну значущість та відповідність дисертації «Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки у технічному університеті» чинним вимогам пп. 9,11–14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від № 567 від 24 липня 2013 р. із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., та іншим інструктивним вимогам МОН України, її автор – Ільєнко Олена Львівна – заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

професор кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця,
доктор педагогічних наук, професор Т.В. Колбіна

ХНЕУ ім.С.Кузнеця
ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
Писарчук

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
№02071211